

Wstęp

O doniosłości zmiany społecznej A. Giddens napisał, co warto przytoczyć, następująco: „Historia ludzkości liczy około pół miliona lat. Rolnictwo, warunek osiadłego trybu życia, ma jedynie około dwunastu tysięcy lat. Pierwsze cywilizacje powstały mniej więcej sześć tysięcy lat temu. Gdyby cały czas istnienia ludzkości skrócić do jednej doby, rolnictwo powstałoby o 23.56, a cywilizacje o 23.57. Rozwój społeczeństw nowoczesnych zacząłby się z wybiciem 23.59 i 30 sekund. A jednak w ciągu tych ostatnich trzydziestu sekund dnia ludzkości zaszło prawdopodobnie tyle zmian, co przez cały wcześniejszy okres”¹. Jak stwierdza znakomity socjolog brytyjski: „Teoretycy społeczni już od dwustu lat próbują stworzyć wielką teorię, która wyjaśniałaby naturę zmiany społecznej. Nie istnieje jednakże pojedynczy czynnik zmiany i żadna taka teoria nie obejmie skali zróżnicowania systemów społecznych w dziejach ludzkości”². W odniesieniu do zmian w epoce nowoczesnej wskazuje na czynniki, jego zdaniem, decydujące: ekonomiczne, polityczne, kulturowe.

Przytoczone powyżej zjawiska znajdują zawsze, przy założeniu prawidłowości przebiegu procesów społecznych, swój finalny wyraz

---

¹ A. Giddens, *Socjologia*, przeł. A. Szulżycka, Warszawa 2007, s. 64.

² *Ibidem*, s. 65.

w zaistnieniu normy prawnej, a tym samym ewolucja systemu społecznego musi obejmować zmiany w prawie. Fluktuacja prawa tworzy zjawisko złożone, także i nauki – dyskusyjności poglądów, opinii, interpretacji. Pojawiają się bowiem zasadnicze pytania. Czy prawo mają tworzyć, zgodnie z historią i tradycją, sędziowie, czy też, jak np. pisze B. Leoni, proces ten ma zależeć wyłącznie „od woli zwycięskiej większości w ciałach ustawodawczych”. A więc, czy prawo ma być nakazem ustawodawcy, czy też ideą realizującą się stopniowo w działalności jurystów. Niemniej doniosłą kwestią jest problem stanowienia prawa, względnie akceptacji już istniejącego, sprzecznego z opinią publiczną, ale mimo to obowiązującego, mimo że *de facto* narzuconego społeczeństwu. Dyskusyjnym może być również nadmiar ukazujących się aktów ustawodawczych – inflacja prawa, zbieżnych z doraźnym interesem partii politycznych i tylko w tym celu wydawanych. Wiąże się to z problemem niskiej jakości przepisów, wyrażania woli ustawodawcy za pomocą reguł niedookreślonych, narzucających niewyraźny kształt normy prawnej i degenerujących jej właściwy sens. Te właśnie zagadnienia nurtowały i nurtują społeczeństwo polskie lat ostatnich.

Złożoność poznawczych i praktycznych występujących w prawie kwestii przyczyniła się do różnorodności i różnobarwności tematów badawczych. Prezentowana czytelnikom całość obejmuje dwie części. Pierwsza z nich nosiła tytuł „Zmiany w prawie – zagadnienia doktryny i praktyki”³. Edycja obecna została pomyślana jako „Kierunki zmian w prawie – postulaty doktryny”.

Metodologia zbioru nasuwa kilka uwag. Po pierwsze, zakres poruszanych zagadnień tworzy szerokie i zróżnicowane spektrum badawcze, o podejściu, jak poprzednio, bardziej analitycznym niż syntetycznym. Po drugie, nie wszystkie właściwe dla zakreślonego tematu kwestie zostały tutaj wyczerpane, taka bowiem próba, jak można uważać, nie mogłaby się powieść. Po trzecie, układ tomu tłumaczy się występującymi współcześnie w nauce prawa tendencjami.

---

³ Opublikowana jako: *Studia prawnicze. Rozprawy i materiały*, red. M. Nowak, Kraków 2006.

Zeszyt otwiera artykuł Jerzego Malca poświęcony problematyce demokracji szlacheckiej. Model ustroju politycznego, konsekwencje stąd wynikłe, zaistniałe anomalie, polska rzeczywistość geopolityczna – to najważniejsze, a zarazem niezmiernie interesujące podnoszone przez autora kwestie.

Konstrukcja problemowa zbioru obejmuje kilka odrębnych nurtów. Pierwszy z nich wiąże się z tematyką ogólnoustrojową. Treścią procesu legislacyjnego zajmuje się Tadeusz Biernat. Problem klauzul generalnych podjął Marcin Sala-Szczypiński. Na złożoność prawa unijnego wskazuje Diane Ryland.

Szereg odrębnych wzajemnie zagadnień pojawia się w problematyce prawno-administracyjnej. Studium prawno-porównawcze *de lege lata* i *de lege ferenda* stanowi opracowanie Jerzego Paśnika, dotyczące roli służb mundurowych w koncepcji cech szczególnych, kształtu ustrojowego, regulacji prawnych. Ochrona prawna dóbr kultury w odniesieniu do prawa administracyjnego i konstytucyjnego stała się przedmiotem rozważań Samanty Kowalskiej. Zagadnienie służby cywilnej w kontekście państwa prawa bada Marek Balicki.

Dylematy doktryny stanowią treść badań z zakresu prawa karnego i procesowego. Wypowiadają się w tych kwestiach: Marek Lubelski (analiza wymiaru kary), Zyta Dymińska (status świadka koronnego) i Katarzyna Banasik (refleksje nad prawem wykroczeń).

Problematyka podatkowa przeważa w opracowaniach w zakresie prawa finansowego. Apoloniusz Kostecki w cennej poznawczo analizie bada wpływ orzecznictwa na kształt prawa podatkowego. Dalsze kwestie to: świadczenia emerytalne w aspekcie regulacji ograniczających (Irena Czaja-Hliniak), zasady spójności systemu podatkowego (Magdalena Pelikan-Krupińska), podatek od towarów i usług a dyrektywy unijne (Wojciech Fill).

Na złożoność i dyskusyjność problemów charakteryzujących polskie ustawodawstwo wskazują autorzy opracowań z różnorodnych dziedzin nauk o prawie. Bogusław Gnela podejmuje zagadnienie ochrony konsumenta w polskim prawie prywatnym międzynarodowo-

wym. Przedmiotem analizy jest projekt nowej ustawy w tym zakresie, w aspekcie *de lege ferenda* pojawia się artykuł Jakuba Biernata dotyczący odpowiedzialności za długi spadkowe po dziale spadku. Rozważania Henryka Lewandowskiego odnośnie do polskiego i wspólnotowego prawa pracy są prowadzone na gruncie orzecznictwa Sądu Najwyższego i Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

Kończąc niniejszy przegląd, należy zaznaczyć, że wiele interesujących propozycji i konstrukcji prawnych przedstawiają autorzy innych opracowań, nieomawianych tutaj z uwagi na obszerność tomu.

Prezentowany czytelnikom zeszyt, podobnie jak i poprzedni, jest adresowany przede wszystkim do prawników, nie tylko teoretyków, ale również praktyków, oraz do studentów prawa. Poruszane w nim zagadnienia powinny być interesujące dla administratywistów. Być może znajdą odbiorców z dyscyplin nauk społecznych pokrewnych prawu. Rozważania te bowiem łączy wspólna idea zmiany społecznej. Postęp w badaniach nad zmianą w prawie jest widoczny. Prezentacje autorskie tworzące treść zbioru, walory poznawcze w nich zawarte, powinny stanowić dalsze ich pogłębienie i działać na rzecz rozwoju nauk prawnych.

Marek Nowak